

III.C.02.07. DE ARMENTAFEL

De armenzorg werd omstreeks de jaren 1170 opgericht door de Hospitaalorde van de Heilige Geest. Vandaar: Heilige Geestmeesters of mombers van de H.Geesttafel, naar aanleiding van de grote tafel achteraan in de kerk.

Brustem bezat in de 14e eeuw een gasthuis of hospitaal (01). Het gebouw was in de eerste plaats bedoeld om onderdak te verlenen aan pelgrims op bedevaart naar de H.Bertilia, één der "Drie Gezusters". Tal van vrome boetegangers bereikten het heilzaam oord, met ziekten, uitputting en voetwonden, de gevolgen van een moeizame bedetocht. Het was ook bestemd voor de andere reizigers of zwervers die er vuur, dekens en stro vonden. Armen en hongerlijdenden konden er eveneens terecht indien ze door ziekte niet in staat waren te werken of langs de straten hun levensonderhoud te bedelen. Niet aanvaard werden: leprozen, blinden, kreupelen en verlamden. Zij zouden immers al vlug alle plaatsen bezetten en dit voor lange tijd. Onderdak, bed en voedsel waren gratis.

Door de lage lonen raakte de niet-gespecialiseerde arbeider soms behoeftig. Een onverwachte crisis veroordeelde hem tot armoede, soms tot opstand. Hulpverlening was niet enkel een liefdadig lenigen van de nood, maar tevens een middel om sociale onrust te voorkomen. Armoede werd aanzien noch gevoeld als een schande, wel als een persoonlijk door God opgelegde beproeving zoals een ziekte (02). Armoede was dus een deugd, vandaar de gelofte van armoede in de kloosters en het succes van de bedelorden.

Tot de 12e eeuw hoorde de armenzorg bijna uitsluitend tot het domein van de geestelijkheid: hongerigen spijzen, dorstigen laven, naakten kleden en verdrukten troosten. Maar in de 14e en 15e eeuw kwamen sociale woelingen, veroorzaakt door de honger. Meteen veranderde de visie en armoede was niet langer een deugd, maar werd oneervol. Men bekeek de arme met argwaan, want nu had de behoeftige zelf schuld aan zijn ellende door zijn eigen luiheid.

De abdij van St-Truiden bezat het recht op bepaalde tienden te Brustem. Zo meldde een bul van tegenpaus Victor IV vanuit Cremona aan abt Wiric in 1161 (03). Paus Alexander III noemde in 1178 ook "*decinam de Brustemio*" onder de goederen van de abdij (04). Maar paus Paschalis II, die in 1107 eveneens de privilegies en goederen van de monniken bevestigde, sprak met geen woord over de tienden van Brustem.

De kroniekschrijvers van de Trudo-abdij meldden reeds voor 1161 dat sommige tienden van Brustem aan hun abdij toebehoorden door de schenking van gravin Bertha op haar sterfbed in de abdij in 967 ten tijde van abt Thietfridi. De opbrengst ervan diende onder abt Diederik (1099-1107) om aan de armen dagelijks zes broden uit te delen. Dit noemde men "*patrimonium pauperum*", voor de noodlijdenden.

Hulp verlenen aan behoeftigen gaf het ontstaan van de Brustemse armentafel. Dit patrimonium werd in de loop der jaren aangedikt

door liefdadige lieden, die cijnzen, hoeven en landerijen schonken. Na een leven van woeker, zonde, uitbuiting en bedrog meenden rijken zich aldus een entreekaartje te kunnen kopen voor de eeuwige zaligheid (05).

De administratie van de armentafel berustte in handen van de pastoor en drie mombers. Hun functie was onbezoldigd met uit- zondering van enkele extra's in natura, waardoor ze noodzakelijkerwijze behoorden tot de gegoede kringen. De mombers waren belast met het beheer van de armengoederen en moesten om het jaar hun rekeningen voorleggen. Handige pastoors konden hun invloed uitoefenen en op de behoeftigen en op mogelijke schenkers, die de kas konden spekken.

De bedeelde goederen in de 13e en 14e eeuw waren meestal brood, kaas, kleren en schoeisel. Ook vlees, in de vasten vervangen door haring, en in mindere mate bonen, erwten, boter, bier en wijn. De bedeling vond meestal plaats op de zondag na de mis.

De plaats van het "hospitaal" kunnen we bepalen aan de hand van de "*percelenkaart van Brustem met eigenaarsaanduiding uit de 18e eeuw*" (06). Het gasthuis stond aangeduid op de rechterhoek, wanneer we van het dorpsplein langs de Kapelsteeg naar de achterkant van de kapel toegaan. In het cijnsregister van het Bruynincxhof, begonnen in de 14e eeuw, lezen we op folio 11 (07): "*Item Aleyt Strote, 1 lut. ende 0,5 cap. van horen ghesete tsegen dat Gasthuys van Brustem over, tuschen de Ca- pelstege ende Willem Kelnere der smeeet* Opvolgers als huurders waren: Marie Strote, Art Snollarts en Aert van Ghelmen. Op folio 11v^o lazen we: "*Item Willem Kelnere der smeeet, 5 lut. ende 4 cap. van sinen ghesete*". De opvolgers van de smid wa- ren: Clement Kelnere, Art Snollarts en Aert van Ghelmen. Hier- uit besloten we dat Aleyt Strote en later haar dochter Marie een huisje in de nabijheid van het gasthuis bewoonde. Nadien werd deze woning ingepalmd door de bewoners van de smidse: Art Snollarts en Aert van Ghelmen.

In datzelfde cijnsregister merken we ook dat het gasthuis veel landbouwgrond bezat. Deze schenkingen deden de Brustemse ar- men- tafel deden uitgroeien tot één van de rijkste grondbezitters uit de streek.

- 01.-E.Houtman en J.Molemans.-"Cijnsregister van het Bruyninxhof te Brustem (1300)", in O.L.V.L., jrg.30, 1975, blz. 252: "bij de Wijgarde te Bruxken", regenote Tgasthuys van Brustem".
- 02.-M.Mollat.-"Tudes sur l'histoire de la pauvreté", Brugge-Utrecht, 1966.
- 03.-C.Piot.-"Cartulaire de l'abbaye de Saint-Trond", deel 1, Brussel 1870, blz.98.
- 04.-C.Piot.-a.w., blz.134.
- 05.-Roger Linskens.-"Wat 'n leven!", nr.7, 1983, blz.66.
- 06.-R.A.H..-"Percelenkaart van Brustem met eigenaarsaanduiding, na aanleg van de nieuwe steenweg Sint-Truiden-Luik, 18e eeuw", Fonds kaarten en plans, nr.454.
- 07.-E.Houtman en J.Molemans.-a.w., blz.239-282.